

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 1472 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-mayda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalendarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

“Zavur kollektor suvlarining kimyoviy tarkibi tahlili va ularni tozalash zarurati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi misolida)”.....	20
Kungiratbay Sharipov, Ma‘ruf Nurmanov	
Forming demand and stimulating sales in Uzbekistan.....	26
Musayeva Shoirazimovna	
Членство в ВТО как драйвер развития: взгляд Узбекистана через призму опыта Вьетнама и Казахстана.....	30
Ж.Я.Нуриллаев	
Mamlakatimizda tizimli ahamiyatga molik banklarni aniqlash tartibi va ularning bank tizimi moliyaviy barqarorligiga ta’siri tahlili.....	37
Xolmamatov Farhodjon Kubaevich	
O‘zbekiston respublikasida aholi bandligini ta’minlashdagi dolzarb masalalar	44
Ibragimov Elmurod Gulboynor o‘g‘li	
O‘zbekiston respublikasida elektr energiyasi ta’minoti hajmini yalpi ichki mahsulot hajmiga ta’sirini ekonometrik tahlil qilish.....	48
Fayziyev Rabim Alikulovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarining xizmat turlarini takomillashtirish amaliyoti	60
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Qishloq xo‘jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o‘ziga xos xususiyatlari	67
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari umumiy hajmini prognozlashda ekonometrik modellar (yillik)	72
Qodirov Farxod Amirovich, Bo‘ribaeva Qundiz Muratbaevna	
Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	77
Mahamatova Maftuna	
Xufiyona va yashirin iqtisodiyotning amaliy tahlili o‘zbekiston miqyosida.....	83
Koshanov Abdimurat Azat uli	
Soliq tizimini barqarorligini belgilovchi omillar tahlili.....	87
Nurillayev Jasurbek Davronbekovich	
Mahalliy budjetlar daromad manbalarini mustahkamlash omillari.....	92
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyasi va resurslar bazasi shakllanishi: nazariy asoslar va texnologik yondashuvlar.....	97
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o‘g‘li	
Ichki auditning transformatsion potentsiali: tahliliy amallarni takomillashtirish orqali samaradorlikni oshirish.....	102
Misirov Akbarali Pardaboyevich, Ismoilov Asadbek Abdusamat o‘g‘li	
Xorijiy mamlakatlarda yashil moliyalashtirishni rivojlantirish yo‘llari.....	110
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna	
Yashil moliya – iqtisodiy rivojlanish mexanizmi sifatida	117
Nodir Xidirov G‘iyosaliyevich	
Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning likvidiligi va moliyaviy barqarorligini ta’minlashning xorij tajribasi va uning amaliy ahamiyati	122
Bauyetdinov M.J.	
Теоретические подходы к определениям агрессий социально - экономической и политической стабильности государства как фактор повышения рекреационных потребностей	128
Алимова Райхона Баходировна	
Innovatsion ta’lim texnologiyalari asosida talabalarning metodik tayyorgarligini shakllantirish.....	139
Komilov Umidjon Normurod o‘g‘li, Tulyaganova Gulnoza Olimjon qizi	

Kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish manbalari	143
Nematulloev Suxrob Sobirovich	
“Sibir daryolarining burilishi” loyahasining tarixiy va retrospektiv tahlili	153
Mahmudov Nosir Mahmudovich	
Sarguzasht turizmini rivojlanishi va sarguzasht turlarda turistlarning xavfsizligini ta'minlashda instruktor-gidlarning roli	159
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
Scientific-theoretical foundations of the use of ict in ensuring management efficiency and security in enterprises	165
Khalilov Bekzod Akhmatovich	
Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari.....	171
Mirtursunova Dinara Anvarovna	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini joriy etishni takomillashtirish yo'llari.....	175
Tangriyev Izzat Raxmatullayevich	
Qashqadaryo viloyatida eko va etno turizmni rivojlantirishning istiqbollari va iqtisodiy samaradorligi.....	181
Erkayeva Barno, Xushvaqtoev Ramziddin	
O'zbekiston bank tizimida raqamli valyutalar va yashil investitsiyalar integratsiyasini takomillashtirish	186
Nodirov Azizxon Asrorovich	
Global energiya noaniqligining o'zgaruvchanligi ekonomertik modellari	192
Bezod Qo'ziboev	
Экоцифра: цифровизация МСП для зеленого устойчивого роста	197
С.С. Убаева	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va ekologik toza hududni yo'lga qo'yishning ahamiyati	201
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Statistika fanining shakllanish bosqichlari va rivojlanish tendensiyalari.....	206
Nabixodjaev Abbas Abdupattahovich, Umarova Mukaddas Abbasovna	
Hududlarning atmosferaga chiqaradigan zararli chiqindilar miqdorini sanoat mahsulotiga nisbati bo'yicha tahlili	210
Baqoyev Husan Nuriddinovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlari strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	216
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Qishloq xo'jaligini “yashil” iqtisodiyot asosida rivojlantirishga o'tishning zarurligi va mohiyati	221
Yoldoshev Mutalib Ibrohimovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda “yashil investitsiyalar” dan foydalanishning xorij tajribalari	225
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna, Rustamova Nasiba Arslanovna	
Ijtimoiy iqtisodiy ehtiyojlar va ularning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni.....	230
Raxmonova Feruza Musaqulovna	
Oliy ta'lim xizmatlarini ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda tutgan o'rni.....	234
Mirzaxajeva Shaxzoda Shuxratovna	
Tijorat banklari muammoli kreditlarining likvidlikka ta'siri.....	240
Karshiyev Adham Anvarovich	
Kichik firmalarning raqobatbardoshligini oshirishning nazariy metodologik jihatlari.....	245
Ruzmetov Davron Ibrogimovich, Aliyev Maqsudbek Erkinovich	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari.....	251
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
“Deviant xulq-atvorli o'smirlarning ijtimoiy moslashuvining psixologik xususiyatlari”	255
Saidbekova Feruza Anvarbek qizi	
Aholi daromadlarini diversifikatsiya qilishda davlat siyosatining roli va imkoniyatlari	258
Nutfullayev Shohrux Mexli o'g'li, Qurbanov Ulug'bek Erkinovich	

Анализ показателей развития зелёной химии по всему миру и в узбекистане за последние десять лет.....	262
Фозилова Фирангиза Комиловна	
Tijorat banklarining o'zbekiston respublikasi iqtisodiyotiga ta'siri.....	270
Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich	
Biznes birlashuvda buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish yo'nalishlari.....	273
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi, Xayitboyeva Laylo Oybekovna, Mirzarayimov Sardorbek Ravshanovich	
O'zbekiston respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi.....	277
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining ishlab chiqarish va bozorlararo aloqalarining statistik o'zgarish tendensiyalari.....	281
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Iqtisodiy bilimlarni shakllanishi va rivojlanishi.....	286
Po'latov Abdulloh Xolxo'jayevich	
Теоретические основы эффективного управления финансовыми ресурсами предприятий с государственной долей (на примере узбекистана).....	291
Ахмедов Дилшод Турсункулович	
Robototexnika asoslari va maktab ta'limida qo'llanilishi.....	298
Tuxliyev Muslimbek Sherzod o'g'li	
Sun'iy intellektlar yordamida o'quvchilarni hayotiy faoliyat ko'nikmasini shakllantirishi.....	303
Mirxasilova Zulfiya Kochkarovna, Abdurahmanova Ozoda Djo'rayevna, Kurbanov Azimjon Jo'raboy o'g'li	
Levi tengsizligi uchun A.N. Kolmogorov teoremlari.....	316
Saypiddinov Shukrullo Sadrdinovich, Baxramov Rustamjon Qambarali o'g'li	
Rivojlanayotgan mamlakatlar bank tizimida raqamli moliyaviy texnologiyalarni joriy etish afzalliklari.....	320
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
O'zbekiston respublikasining mdh mamlakatlari bilan tashqi savdo faoliyati tahlili: o'zgarish tendensiyalari va istiqbollari.....	326
Ilyosov Asrorjon Axrorjon o'g'li, Abdullaev Alisher Maxmudovich, Tuxtasinova Muxayyo Mirzasultonovna	
Elektron tijoratni rivojlantirishning xorij tajribasi.....	330
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Inson resurslarini o'rganishning asosiy yondashuvlari: mohiyat-ta'rifiy tahlil.....	336
Bakirov Qobiljon Mamatusupovich	
Bandlikni ta'minlashda davlat tomonidan institutsional muhit yaratishning roli.....	340
Dilorom Tojiboyeva, Umida Ravshanovna Anvarova	
Mamlakatimizda islom moliyasini rivojlantirish maqsad va choralari.....	346
Xoliyorov Xomid Boynazarovich	
Разработка экспертной системы для оценки финансового состояния предприятия.....	352
Tajibayeva Kizlargul Ajiniyazovna	
Farg'ona vodiysi viloyatlarida kichik biznes ko'rsatkichlarining o'zgarishi: panel regressiya tahlili.....	362
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi	
O'zbekiston Respublikasida makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni hisoblashdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari.....	368
Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	
Xorijiy tajriba asosida korxonalar innovatsion faolligini boshqarishni takomillashtirish.....	374
Hakimova Nozimaxon Sobirjon qizi	
Mahalliy davlat hokimiyati organlarida milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish.....	380
G'aniev Elyor Sobirjonovich	
O'zbekistonda sirkulyar iqtisodiyotga o'tishning ahamiyati.....	386
Mirzayev Muzaffar Maxmudovich	
The role of international investments in greening and ecological rehabilitation of the aral sea region.....	392
Osmanova Feruza Bazarbaevna	
“Зеленое направление” совершенствования бухгалтерского учета.....	397
Ибрагимов Гайратжон Артикович	

Xarajatlarni kelib chiqish joylari va javobgarlik markazlari bo'yicha hisobga olishni takomillashtirish.....	403
Xamidova S.Ya.	
Mintaqalarni iqtisodiy rivojlantirishning metodologik asoslari va ularni takomillashtirish.....	409
Toshaliyeva Saodat Toxirovna	
O'zbekistonda kichik turar joy biznesini rivojlantirishda xorijiy tajribalar	414
Yo'ldashev Bekzodjon Sherzodjon o'g'li	
Tijorat banklarida davlat maqsadli dasturlarini moliyalashtirish yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar.....	419
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing strategiyalaridan foydalanishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	426
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Risk management in commercial banks, methodological approaches and practical implementation	433
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Jarilkapova Naubaxar Paraxat qizi	
The impact of competition on economic growth: evidence from uzbekistan's automotive industry.....	439
Saydaliyeva Dilrabo Baxriddin qizi	
Raqamli texnologiyalarning oliy talim xizmatlarini rivojlantirishdagi o'rni.....	444
Mirzaxadjayeva Shahzoda Shuxratovna	
Развитие производства сельскохозяйственной продукции путем развития цифровых технологий.....	450
Юсупов Мухиддин Соатович	
Tijorat banklarida loyihaviy moliyalashtirish risklarini boshqarish amaliyotini takomillashtirish.....	457
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Iqtisodiy tarmoqlarni soliqqa tortish orqali investitsiya loyihalarini rivojlantirish.....	463
Sharipov Eldor Salohiddin o'g'li	
Iqtisodiyotda investitsiya va kredit salohiyatini bank faoliyatiga ta'siri.....	468
Ergashova Nilufar Sobirovna	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarining raqobatbardoshlik salohiyatini boshqarishni takomillashtirish.....	473
Tashmukhamedova Karima Samatovna	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari.....	479
Kurbanova Mohinur Xabib qizi	
Xalqaro sayohat lug'ati va uning shakllanishi.....	487
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari va uni o'zbekiston respublikasi hisob tizimini rivojlantirishdagi o'rni va ahamiyati.....	492
Quvvatov G'olibjon Baxtiyor o'g'li	
Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati.....	501
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	
Использование методов математического моделирования при внедрении коммерческих автоматических систем	505
Курбанова Рахима, Ахмедов Мехрожон	
Tijorat banklari kapitalidagi davlat ulushini kamaytirish yo'llari.....	511
Vasiyev Alisher Samiyevich	
Механизмы трансформации неформального сектора в официальную экономику на основе финансовых инструментов.....	515
Кошанов Абдимурат Азат ули, Муртазаев Шахрух Коньсжайлиевич	
The impact of tourism on the economy of Uzbekistan.....	519
Xaydarova Marjona, Muxamedboyeva Muxlisa, Umarov Kamron, Usmanova Aziza	
Mintaqada gastroturizm rivojlanishining iqtisodiy asoslari va zamonaviy tendensiyalari.....	525
Masharipova Manzura Alimbayevna	

Tikuv-trikotaj korxonalari brend jozibadorligini oshirishning ilmiy-nazariy jihatlari.....	535
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
Bank tizimida hisobotlarni avtomatlashtirish texnologiyalari	542
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Engineering programs in Uzbekistan on the verge of fifth industrial revolution.....	547
Khasan Khankeldiyev	
Aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruvini yaxshilashda korporativ madaniyatning ahamiyati.....	551
Akramova Nazokat Israilovna	
Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni	562
Amonov Mehridin Oromiddinovich	
O'zbekiston sanoat tarmoqlarida kooperatsiya asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish tizimini takomillashtirish yo'llari.....	572
Xalilova Sevaraxon Alijon qizi	
Moliyaviy barqarorlikning asosiy ko'rsatkichlari va ularning tahlili.....	578
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Tijorat banklarining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rnini tahlil qilish	583
Kilicheva F.B., Mengnorov A.A., Bozorova O.R.	
Bog'dorchilik tarmog'ida klasterlarni joriy qilishda yevropa tajribasini qo'llash imkoniyatlari	591
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
To'qimachilik klasterlarini boshqarishda xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	598
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Barriers to tourism infrastructure development in uzbekistan: a critical analysis	605
Sarvinoz Shodmonova	
Xalqaro bozorda qishloq xo'jaligi mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish	609
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekiston respublikasida infratuzilma loyihalarini amalga oshirishdagi risklarni boshqarish.....	620
Yusupova Zilola Ismoiljon qizi	
Korxonaning iqtisodiy barqarorligiga erishishning zamonaviy tendensiyalari.....	626
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Qishloq joylari maishiy xizmat ko'rsatish sohasida axborot resurslaridan samarali foydalanish.....	631
Xamdamiy Eldor Toshtemirovich	
Meva-sabzavotlar eksportida transport koridorlari va vositalarini tanlash xususiyatlari.....	636
Yusupov Muxiddin Soatovich	
Рынок рабочей силы в узбекистане и ее воспроизводство	644
Шакиров Амали Улугбекович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Деньги и их функции в экономике.....	650
Мурадиллаев Мансур Мехроживич, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Развитие сельского хозяйства в узбекистане.....	654
Махмудов Алишер Мухтарович, Камилова Наргиза Абдукахаровна	
Инвестиции и инновации в химической промышленности узбекистана: современные тенденции и перспективы.....	658
Хусаинов Равшан Рахимович, Султанходжаев Аманулла Асадуллаевич	
Tijorat banklari aktivlarini boshqarishni takomillashtirish.....	666
Mardonova Shoxsanam Bahodirovna	
Definition of agritourism as a multifunctional development in rural areas.....	672
Aktamov Olimjon Abdugani ugli	
Kameral soliq tekshiruvda smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi	680
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Проблемы регулирования государственно-частного партнерства и рекомендации по их решению (на примере безработицы в республике узбекистан).....	687
С.Э. Холмуратов	
Автоматизация аудиторских процедур с использованием искусственного интеллекта.....	692
Ходжарахманова Назира Бахтияр кизи	
Past karbonli iqtisodiyotga o'tish zaruriyati va uning omillari.....	701
Valiyev Axliddin Aropitdinovich	

Yengil sanoatda zamonaviy tikuv mashina-kichik robotlarning mexanizmlarini mukammallashtirish	705
Sirojova Muxabbat Sodiq qizi, Kurbanov Fazliddin Aminovich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortish tizimining institutsional va iqtisodiy asoslari	710
Kuzieva Nargiza Ramazanovna, Bobomuratova Manzura Panji qizi	
Foyda solig'i bo'yicha bo'nak to'lovlarni to'lash tartibi	717
Yangieva N.S.	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini soliqlar vositasi qo'llab-quvvatlashning amaldagi holati	722
Turanboyev Boburjon Qodirjon o'g'li	
Motivation, goal-setting, and organizational performance: a case study from uzbekistan's chemical industry	726
Mamataliev Anvar Ergashevich, Bobur Urinov	
Применение искусственного интеллекта при организации налогового администрирования узбекистана	733
Н.А. Артиков	
Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish zaruriyatini keltirib chiqaruvchi omillar	737
Sharofiddinova Gulnoza Iloxomjonovna	
Raqamli texnologiyalarning tijorat banklari samaradorligiga ta'siri	745
Maksudov Avazbek Ulug'bek o'g'li	
Suv tanqisligi sharoitida yashil iqtisodiyotni rivojlantirish asoslari	750
Qosimov Maxamatjon Sulaymanovich	
Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqamli va raqamli bo'lmagan korxonalar tahlili	761
Raxmonov Nodirjon Raxmonjon o'g'li	
Aholining o'rtacha umr ko'rish yoshini o'zgarishi sharoitida keksalarning ijtimoiy ta'minotiga xavflarning ortishi	767
Toyirov Shohboz Ziyodullo o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida moliyaviy nazorat samaradorligini ta'minlash ichki nazorat xizmatlari	773
Xaydarov Baxrom Xolmuradovich	
Moliya bozorida xususiy banklar faolligini ta'minlash istiqbollari	777
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Budjet daromadlari ijrosini ta'minlashda soliqlar hisobi va tahlilining ahamiyati	782
Abdullaev Abror Bozarboevich	
Aholi daromadini oshirish yo'llari	803
Shadmanov Baxodir Sherkulovich	
Tourism and regional identity in Uzbekistan: balancing heritage and development	808
Raximova Nilufar Aminovna, Abdukholikova Farida Erkinjon qizi	
O'zbekiston sanoat korxonalarining fond bozorida ishtiroki tahlil va muammolari	815
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish tahlili	823
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Globalashuv sharoitida milliy korxonalarining eksport salohiyatini boshqarish masalalari	832
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	
Бизнес-планирование и прогнозирование деятельности организации	836
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Farg'ona vodiysida ekoturizm – kambag'allikka qarshi kurashning yangi imkoniyatlari	840
Soliyeva Nilufar Muxtorjon qizi	
Aholi turmush darajasi baholash bo'yicha dasturiy ta'minot ishlab chiqishda horij tajribasini o'rganish	844
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li	
Mintaqa aholi turmush farovonligiga ta'sir qiluvchi omillar tasnifini ishlab chiqish	848
Xodjaniazov Shohruh Yuldashovich	
Xususiy oliy ta'lim muassasalari menejmentining nazariy jihatlar va o'ziga xos xususiyatlari	856
Karimov Ulug'bek Usmonovich	
Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	861
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	

Повышение инвестиционной привлекательности – важное условие повышения конкурентоспособности предприятий.....	865
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Yevropa ittifoqi davlatlari tijorat banklarining soliq to'lovlarini amalga oshirish tartibi	870
Komolov Odiljon Sayfidinovich	
Boshqaruvda innovatsiyalarni hisobga olgan holda agrokorxonalarni davlat tomonidan rag'batlantirishning zamonaviy yondashuvlari	878
Shaniyazova Zamira	
Практические аспекты применения статистических методов контроля качества на предприятиях.....	883
Усманов Илхом Ачилович, Усманов Фарзод Шохрухович	
Yashil iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy o'sishning yangi paradigmalarini shakllantirish: nazariy asoslar va amaliy talqinlar.....	891
Alimova Guzal Abduxakimovna	
Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorlik ko'rsatkichlarining nazariy va metodologik tahlili	895
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li	
Kutubxonalarda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes-modellarni ishlab chiqish.....	900
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni xalqaro standartlar asosida hisob va hisobotda aks ettirish uslubi-yatini takomillashtirish	905
X.A.Raximov	
Kameral soliq tekshiruvida smart texnologiyalarini ma'lumotlarini soliq organlarining ma'lumotlar bazasida shakllanishi.....	910
Ergashev Uyg'un Jabborovich	
Obligatsiya moliya bozori instrumenti sifatida, milliy obligatsiyalar bozori	916
Avezov Ibrohim Iloxomovich, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Barqaror rivojlanish doirasida ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) ko'rsatkichlarining yashil texnologiyalar innovatsiyasiga ta'sirini baholash.....	921
Meliqo'zieva Dilrabo Muxitdin qizi	
Yashil iqtisodiyot – barqaror taraqqiyotga olib boruvchi yo'l.....	925
Xalilova Aziza Rustamovna	
Научно-теоретические основы экономической и эколого-экономической эффективности предприятий горнодобывающей промышленности.....	930
Раматов Зафарбек Жуманиязович	
Xitoyda eksport faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.....	938
D.E.Qarshiev	
Kichik sanoat zonalarida investitsion jozibadorlikni oshirishni investitsion faollikka ta'siri.....	943
Mannapova Shaxnoza Elshodovna	
Mahalla institutining samaradorligi tahlili: so'rovnomaga yondashuvi	947
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Формирование человеческого капитала в условиях демографических изменений: опыт и перспективы для узбекистана.....	955
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Farmasevtika kompaniyalari raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalaridan foydalanish yo'nalishlari	962
Вахромбек Бобоjonov	
“Hududlarda sug'urtaga bo'lgan talabning ekonometrik tahlili” bekberganova mohira ravshonbekovna	967
O'zbekiston Milliy universiteti	
O'zbekiston va xalqaro amaliyotda raqamli marketing vositalaridan foydalanish: muammolar va yechimlar	973
Uzoqova Dilnoza Yusuf qizi	
Условия эксплуатации и экологическая безопасность автотранспортной системы на основе энергосберегающих технологий	978
Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
O'zbekiston tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslardan foydalanishda xorijiy tajribalarni qo'llash.....	982
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	

Buxgalteriya hisobining samaradorligini oshirish yo'llarida zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar	987
Sattorov Mirjahon	
Особенности маркетинговых стратегий в условиях ограниченных ресурсов и узкой потребительской аудитории	991
Дебердиев Анвар	
DEbitorlik va kreditorlik qarzlari auditini rejalashtirish masalalari.....	995
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li, Ibragimova Iroda Rashid qizi	
Инвестиционная программа узбекистана по привлечению иностранных инвестиций	1000
Камилова Наргиза Абдукажоровна, Бекмуратов Шухрат Даулетмуратович	
Turistik mahsulotni shakllantirishda turistlar hayoti xavfsizligini ta'minlash.....	1005
Rahmonov Siyovush Turob o'g'li	
Uglerodsiz energiyaga o'tishda o'zbekistonning yashil strategiya yo'l xaritasining integratsiyasi va ta'siri.....	1011
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Цифровая устойчивость регионов: применение аналитики больших данных для оценки и управления экологическими рисками	1016
Маликов Шохрух Шокирович, Камалов Шухрат Камалович	
Разработка риск-ориентированной модели внутреннего контроля предприятия на этапе планирования налогов в условиях дистанционного налогового мониторинга	1024
Галеева Н.Н., Э.А.Халикова, Абдусаломова Гулчеҳра Мирзо қизи	
Анализ результатов инструментальных методов исследований у детей с врожденными пороками сердца	1029
Мухаммадиева Лола Атамурадovна	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda monetar omillardan samarali foydalanish yo'nalishlari.....	1036
Uskenbaeva Dilnoza Voxodir qizi	
Факторы повышения эффективности управления в государственном секторе.....	1043
Махмудова Севара Улугбековна	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati	1048
Rajabbaeva Dildora Zakirovna, Aripova Aziza Alisherovna	
Boshqaruv jarayonlarini tashkil etishning xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	1053
Jo'rayeva Niginaxonim Xursand qizi	
Jahonda eksportni qo'llab-quvvatlash amaliyoti.....	1057
Xudoynazarov Sherzod Ismoilovich	
Raqamli moliyaviy texnologiyalarni korxonada darajasida joriy etish orqali moliyaviy barqarorlikka erishish strategiyasi	1063
Soibov Nozimbek Faxridin o'g'li	
Применение методов PMBOK в управлении рисками проектов	1070
Гулираъно Носирова Абдулазиз қизи	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda aholi farovonligining o'rni va ahamiyati	1073
Bobaev Isroiljon Abdinabievich	
Вопросы инновационных инвестиций в контексте международной экономической интеграции	1078
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
Yashil iqtisodiyotga o'tishning nazariy va amaliy jihatlari hamda tendensiyalari.....	1083
Samiyev Abdurashid Qaxramonovich, Shermuxammedov Begzodjon Usmonovich	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar samaradorligini ta'minlash yo'llari.....	1087
Nazarov Qilich Xolmuradovich	
Improving the organizational and economic mechanisms for the development of tourism in the republic of karakalpakstan	1092
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich	
O'zbekistonda tumanlar barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlash yo'llari (Surxondaryo viloyati misolida).....	1097
Qosimova Nodira Saidovna	
Innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishning asosi sifatida innovatsiyalar.....	1102
Azizova Maliha Farrux qizi	

Влияние инвестиций на инновационное развитие и повышение конкурентоспособности экономики узбекистана	1106
Максудова Шахзода	
Возможности снижения затрат на логистику за счет цифровых технологий.....	1112
Олимова Бахора Шухратовна	
Yashil texnologiyalar va ularning iqtisodiy tizimga ta'siri.....	1116
Sultonov Omon Juma o'g'li	
Iqtisodiy o'sishning makroiqtisodiy faktorlari va ularning ta'siri	1121
Zuvaydullaev Nematullo Oybek o'g'li	
Роль управления производством в условиях модернизации экономики.....	1125
Гулов Мухтор Очилович	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni va ahamiyati	1129
To'rayev Shavkat Shuxratovich	
Роль цифрового маркетинга в продвижении туристических направлений.....	1136
Муродова Наргиза Уткировна	
Развитие финансовых рынков в странах снг: проблемы и перспективы.....	1140
Рузиев Зафар Икрамович, Каримов Ислон Ураз угли	
Современные инструменты продвижения бренда в условиях цифровой экономики.....	1145
Темирова Феруза Сагдуллаевна	
"Raqamli asrda axborot xavfsizligi: it texnologiyalar bilan xavfsizlikni ta'minlash yo'llari"	1149
Sherzod Rajabov	
Государственное регулирование инвестиционной деятельности: проблемы и направления совершенствования.....	1152
Шухрат Турсунов, Икромов Хасан Зафарович	
Economic incentives and barriers to sustainable transition in agribusiness: a comparative study of organic and conventional farming systems	1157
Mubina Toirova	
Цифровая трансформация банковской системы узбекистана: анализ внедрения fintech-решений в государственных банках	1162
Абдурахимова Дилора Каримовна	
Ta'lim muassasalaridagi ba'zi jihatlar	1167
A'zam Qutbiddin A'zam-zoda	
Klasterlar hisob siyosatida boshqaruv hisobining metodologik asoslari.....	1173
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Egri soliqlarning mohiyati, genezisi va rivojlanish tendensiyalariga oid nazariy munozaralar xususida	1179
Shodiyev Olimjon Abduraxmonovich	
Ekologik mehmonhona faoliyatini rejalashtirish maqsadlari va vazifalari	1186
Abidova Dilfuza Igamberdievna	
Investitsiya loyihalarining iqtisodiy va moliyaviy samaradorligini oshirish istiqbollari.....	1200
Jo'rabekova Xumora Muzaffar qizi, Saidov Rasul Boltabayevich	
O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlarini moliyalashtirish manbalarining tahlili.....	1204
Aliyev Arslon Salom o'g'li	
O'zbekistonda turizm sohasining iqtisodiy ko'rsatkichlarini statistik tahlil qilish.....	1213
Jumanova Zilola Tuychiyevna	
Xorijiy davlatlarda boylik solig'i va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	1219
Ruziyev G'anisher Usarovich	
Yer fondi va undan samarali foydalanishning nazariy asoslari (Samarqand viloyati misolida).....	1225
Xoshimova Sevara Bahromovna	
Iqtisodiy-ekologik tizimlarni boshqarishga ta'sir etuvchi omillarning ilmiy asoslari	1229
Kuldoshev Asliddin Tursunovich	
Влияние финтех-услуг на финансовую инклюзию в сельских регионах узбекистана.....	1236
Абдурахимова Дилора Каримовна	
Surxondaryo viloyati sanoat sohasining asosiy ko'rsatkichlari tahlili.....	1240
Kuvanchiyeva Mehriniso Davlyatgeldi qizi	
A critical evaluation of strategic management's role in promoting sustainable development in Uzbekistan	1245
Ismatova Mahliyo	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'zbekistonda turizm xizmatlari eksportini oshirishda zamonaviy infratuzilma va texnologiyalarning integratsiyasi.....	1251
	Akmal Bakhromov	
	Trends and reforms of corporate governance in state-owned enterprises.....	1257
	F.Djalilov	
	Переоценка долгосрочных активов в нефтегазовой промышленности и определение финансового результата от переоценки.....	1269
	Махкамова Саида Гайратова	
	Oziq-ovqat mahsulotlari korxonalarini integratsiyalashuv jarayonlarini boshqarish samaradorligini oshirish.....	1275
	Xojiev Ibroxim Ikramovich	
	Sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim shartlari.....	1280
	Allanazarova B.K.	
	P2P lending and crowdfunding as alternative sources of financing for small business in Uzbekistan.....	1286
	Abdurakhimova Dilara Karimovna	
	O'zbekistonda soliq nazoratining huquqiy va tashkiliy asoslarini takomillashtirish yo'llari.....	1290
	Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Oymatova Gulnur Mirjamolovna	
	Applications of hyperbolic geometry in physics and biology.....	1295
	Khaknazarova Khurshidabonu Kenjaevna, Otakulova Rukhshona Akram kizi	
	O'zbekiston temir yo'llari tizimining transformatsiyasi: modernizatsiya, raqamlashtirish va qayta tuzilish yo'nalishlari.....	1301
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich		
The role of tourist product diversification in sustainable tourism development.....	1305	
Raxmonov Shuxrat Shavkatovich, Alimova Mashhura Toirxonovna		
Temiryo'l transporti turi tavsifi.....	1310	
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi		
Namangan viloyatining turizm salohiyatini rivojlantirish istiqbollari: Hududiy raqobatbardoshlik va innovatsion yondashuvlar.....	1314	
Khusniddin Egamnazarov		
Kiberxavfsizlik: it infratuzilmasini himoya qilishning zamonaviy usullari.....	1321	
D. Sh. Usmanbayev		
Mahalliy budjetlar daromad bazasini tahlili.....	1325	
Qurbonov Nuriddin Ro'ziqulovich		
Развитие цифровых финансовых услуги в банковской системе Республики Узбекистан.....	1333	
Абдурахманова Матлуба Махамдаминовна		
Avariya rejimlarida kichik yuklamali elektr ta'minoti tizimlarining kabel izolyatsiyasi monitoringini avtomatlashtirishning zamonaviy yondashuvlari.....	1339	
Mirzoyev Narzulla Nuriddinovich, Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich		
Analysis of increasing the speed of information exchange between the control interface and execution mechanisms in emergency mode in intelligent systems.....	1346	
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'lu Assistant		
Sa'noat korxonalari va mexatron robotlarni optimal avtomatlashtirish va boshqarishda sun'iy intellektning ahamiyati.....	1351	
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul o'g'li, Abdullayeva Saodat Mengbayevna, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich		
Korxonaning moliyaviy holatini baholashda zamonaviy tahlil uslublarining qo'llanilishi.....	1355	
Usmanova Nasiba Akbarjonovna, Suleymanova Asel Armanovna		
Xizmat ko'satish sohasida xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalarning ahamiyati.....	1360	
Mirzayeva Shirin Nodirovna		
Rekreatsiya turizmi va sog'lomlashtirish xizmatlari integratsiyasi.....	1365	
Shaymanova Nigora Yusupovna		
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishda ba'zi iqtisodiy yondashuvlarning nazariy jihatlari.....	1369	
Iskandarova D.B.		
Yashil (eko) investitsiyalarni tijorat banklari orqali moliyalashtirish.....	1373	
Kamilova Iroda Xusniddinovna		

Improvement of inventory accounting audit based on international standards	1378
Ovlayev Suhrob Temur o'g'li, Yo'lchiyev Oybek Ulug'bek o'g'li, Normo'minova Dilorom Umar qizi, Avlayeva Oybachin Olim qizi	
Artificial intelligence systems for assessing creditworthiness	1382
Mardonova Durдона Yaxshiboy qizi	
B2B bozorini rivojlantirishda raqamli marketing texnologiyalaridan foydalanishni takomillashtirish	1387
Samadov Askarjon Nishonovich	
Tech-driven growth and the economy of the future: brics-t in the society 5.0 paradigm	1395
Kaldibayev Nurlan Alimjanovich, Sagdullayeva Gulnora Botirovna, Durmanov, Akmal Shaimardanovich	
O'zbekistonda tabiiy resuslardan olinadigan rentaning yaimdagi ulushiga tanlab olingan o'zgaruvchilar ta'siri tahlili	1404
Tursunov Husnidin, Ibragimov Hasan	
O'zbekistonda fond bozorini tartibga solish	1412
Sultonov Sherali Nuraliyevich	
Public perception of the feasibility of introducing islamic banking in Uzbekistan: a consumer perspective	1418
Dr. Shamirova Surayyo Kabildjanovna	
Directions for implementing the innovative digital technologies in tourism	1425
Norchaev Asatullo Norbutaevich	
Возможности совершенствования практики финансирования инвестиционных проектов	1430
Шомуродов Равшан Турсункулович, Хакимов Хафизбек Хамза угли	
O'zbekistonda pochta aloqasi xizmatlarini ko'rsatishning transport-logistika jarayonini mintaqaviy darajada rivojlantirish yo'llarini ishlab chiqish	1436
Palvanbayev Umidbek O'ktam o'g'li	
Aksiyalar qiymatini baholashning nazariy asoslari	1440
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishning rivojlanayotgan davlatlar amaliyoti tahlili	1444
Raimjanova Madina Asrarovna, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Yashil loyihalarni davlat xususiy sheriklik asosida moliyalashtirish	1449
Zokirova Feruza Farxod qizi	
Факторы и риски, влияющие на оценку стоимости акции	1453
Батирхужа Азиза Фахмуддин кизи	
Финансовые риски в эпоху цифровой экономики: новые вызовы и способы управления	1458
Нуруллина Камила Рустамовна	
Tijorat banklarining yangi bank xizmatlarini iqtisodiy samaradorligi	1463
Rahmatov Temur Sotiboldiyevich	

TIJORAT BANKLARINING YANGI BANK XIZMATLARINI IQTISODIY SAMARADORLIGI

Raxmatov Temur Sotiboldiyevich

TDIU "Bank ishi" kafedrası
dotsenti v.b., PhD

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarining yangi bank xizmatlari, ularning turlari hamda samaradorligi yoritib berilgan. Bunda O'zbekiston Respublikasida tijorat banklarining to'lovlarni amalga oshirish va yangi bank xizmatlarini kengaytirish masalalari ko'rib o'tilgan. Shu bilan birgalikda banklarning daromadligini ko'paytirishdagi muammolar tahlil qilingan hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Yangi bank xizmatlari, to'lovlar, QR-online to'lovlar, bankomatlar, terminallar orqali to'lovlar, tijorat banklarining daromadligi, kredit operatsiyalari, masofaviy xizmatlar, bank foydasi.

Abstract: This article discusses new banking services of commercial banks, their types and efficiency. It examines the issues of payment processing and expansion of new banking services of commercial banks in the Republic of Uzbekistan. At the same time, it analyzes the problems of increasing the profitability of banks and presents proposals for their elimination.

Key words: New banking services, payments, QR online payments, payments via ATMs, terminals, profitability of commercial banks, credit operations, remote servicing, bank profits.

Аннотация: В данной статье рассматриваются новые банковские услуги коммерческих банков, их виды и эффективность. Рассматриваются вопросы обработки платежей и расширения новых банковских услуг коммерческих банков в Республике Узбекистан. В то же время анализируются проблемы повышения прибыльности банков и излагаются предложения по их устранению.

Ключевые слова: Новые банковские услуги, платежи, QR-онлайн платежи, платежи через банкоматы, терминалы, прибыльность коммерческих банков, кредитные операции, дистанционное обслуживание, прибыль банков.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida bank tizimi, xususan tijorat banklari mamlakat moliyaviy tizimining asosiy bo'g'ini hisoblanadi. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar, mijozlar ehtiyojining o'zgarishi va raqobat muhiti kuchayishi tufayli tijorat banklari tomonidan yangi bank xizmatlarini joriy etish dolzarb masalaga aylandi.

Globalashuv va tarmoqlararo integratsiyalashuv sharoitida xizmat turlarining yangi zamonaviy innovatsion shakllari va raqamli platformalar kengayib bormoqda. Xizmat ko'rsatish sohasi vakillari ular yordamida o'z xizmatlarini jaxon miqyosiga olib chiqish, foydalanuvchi mijozlar sonini cheksiz oshirish imkoniyatlarga ega bo'lishmoqda. Ayniqsa, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlar xamda munosabatlarda innovatsion raqamli platformalarning roli tobora oshib bormoqda. Jumladan, Google, Yandex, Amazon, Gov.uz, Olx va boshqa platformalar shular jumlasidan.

Bularning barchasiga zamonaviy axborot texnologiya (IT)lari va ularning dasturiy taminoti sohasidagi ilmiy-texnik taraqqiyot yutuqlari orqali erishilmoqda.

Taraqqiyotning bugungi davrida axolining onlayn munosabatlarida raqamli bank xizmatlarining ham roli oshib bormoqda. Chunki, axoli kundalik ehtiyojlarini qondirishda bevosita raqamli bank xizmatlaridan foydalanadi (Tovar va xizmatlar to'lovlar, kommunal tovarlar, boshqa to'lovlar, xalqaro va mahalliy pul utkazmalar, valyuta ayiraboshlash, bank xisob varaqalarida pullarni saqlash yoki bank kreditlaridan foydalanish va hokazolar). Buni bugungi an'anaviy bank tizimlari negizlarida tashkil etilib, tobora rivojlanib borayotgan bank raqamli platformalari misolida yaqqol kuztish mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Tijorat banklari yangi bank xizmatlarining samaradorligini ta'minlash muammolari doirasida respublikamizning bir qator iqtisodchi olimlari ham ilmiy izlanishlarida o'z qarashlarini bildirishgan. Xususan, respublikamizda bank aktivlari samaradorligini oshirish borasida banklarda kredit tizimi va siyosatini rivojlantirish bo'yicha N.Karimov

, M.Ermatov , bank qimmatli qog'ozlari bilan bog'liq amaliyotlarni rivojlantirish bo'yicha E.Nasirov , bank aktiv amaliyotlari bilan bog'liq bank xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha Z.Mustafoyev , bank aktivlari likvidligini ta'minlash bo'yicha R.Tojiyev , O.Sattarov , bank aktivlari bilan bog'liq risklarni barqarorlashtirish bo'yicha A.Kifak , N.Karimov ilmiy izlanishlar olib borishgan..

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy maqolani yozish va tadqiq etishda tijorat banklarining xizmatlarini ko'paytirish orqali ularning daromadlilikini oshirish bilan bog'liq faoliyatini qator xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tadqiq etgan va ularga nisbatan o'z yondashuvlarini shakllantirishgan. Mazkur holatga yanada yaqinroq yondashadigan bo'lsak, deyarli barcha holatlarda tijorat banklarini daromadlilikini oshirish xususidagi fikr va yondashuvlar mazmunan bir-biriga yaqin bo'lsada, biroq ular shaklan biri biridan farq qiladi. Muallif mavjud tajribalarni o'rganish va ular orqali qiyosiy tahlil o'tkazish natijasida tegishli yo'nalishlarda xulosa, taklif va tavsiyalar bergan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklari har qanday mamlakat moliyaviy tizimining eng faol va markaziy bo'g'inini tashkil etadi. Ular iqtisodiyotni moliyaviy resurslar bilan ta'minlovchi vositachi rolini bajaradi. Tijorat banklari orqali jamiyatdagi ortiqcha mablag'lar iqtisodiyotning ehtiyojmand sohalariga yo'naltiriladi.

Tijorat banklarining asosiy funksiyalari quyidagilardan iborat:

- Pul mablag'larini jalb qilish (depozitlar);
- Kredit resurslarini taqsimlash (qarzlar ajratish);
- To'lovlar va hisob-kitoblarni amalga oshirish;
- Valyuta ayirboshlash va investitsiya xizmatlari;
- Moliyaviy vositachilik.

Tijorat banklari, ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini doimiy ravishda oshirishga intiladi. Shu sababli xizmat turlarining kengayib borishi tabiiy jarayondir.

Tijorat banklarining xizmatlari an'anaviy va zamonaviy xizmatlarga bo'linadi.

An'anaviy bank xizmatlari quyidagilardan iborat:

- Omonatlarni qabul qilish;
- Kreditlar berish;
- Hisob-kitob va kassa xizmatlari;
- Valyuta operatsiyalari.

Zamonaviy bank xizmatlari esa quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Mobil bank xizmatlari;
- Internet banking;
- QR-kodli to'lovlar;
- Elektron hamyonlar;
- Onlayn kreditlash;
- Biometrik identifikatsiya asosida xizmatlar;
- Moliyaviy konsalting.

Bank xizmatlari rivojlanishining uch bosqichini ajratish mumkin:

An'anaviy bosqich – qo'lda boshqariladigan operatsiyalar, qog'oz shaklidagi xizmatlar.

Avtomatlashtirilgan bosqich – dastlabki elektron tizimlar, bankomatlar, plastik kartalar.

Raqamli bosqich – mobil ilovalar, onlayn xizmatlar, sun'iy intellekt asosidagi xizmatlar.

Bugungi kunda tijorat banklarining mijozlarga xizmat ko'rsatish darajasi ularning raqobatbardoshligini belgilovchi muhim omilga aylanmoqda.

Yangi bank xizmatlari – bu tijorat banklari tomonidan mijozlar ehtiyojlariga mos ravishda ishlab chiqilgan, ilg'or texnologiyalar asosida yaratilgan moliyaviy xizmatlardir.

Ularning iqtisodiy mohiyati quyidagilardan iborat:

- Moliyaviy oqimlarni tezlashtirish;
- Xarajatlarni kamaytirish;
- Mijozlar bazasini kengaytirish;
- Bank daromadlarini diversifikatsiya qilish;
- Raqobatbardoshlikni kuchaytirish.

Yangi xizmatlarning joriy etilishi quyidagi zaruratlardan kelib chiqadi:

- Mijozlar talabining o'zgarishi;
- Internet va mobil texnologiyalarni keng qamrovi;

- Xizmatlar ko'rsatishdagi tezkorlik va shaffoflik talabi;
- Jahon bank tizimidagi ilg'or amaliyotga moslashish zarurati.

Banklar tomonidan taklif qilinayotgan zamonaviy xizmatlar mijozlarga qulaylik yaratadi, vaqt va mablag' tejaliishiga xizmat qiladi, bankning foydasini oshiradi.

Raqamli banking - bu bank xizmatlarini ko'rsatish, jumladan, hisobvaraqlarni ochish va boshqarish, pul o'tkazmalarini amalga oshirish, investitsiya qilish va kredit olish uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish. Raqamli bankingni rivojlantirishdan maqsad mijozlar uchun bank xizmatlarining mavjudligi va qulayligini yaxshilash, shuningdek, banklar faoliyati samaradorligini oshirishdan iborat.

Raqamli banking vazifalaridan biri bu bank jarayonlarini avtomatlashtirishdir. Bu bizga ilovalarni qayta ishlash vaqtini qisqartirish va xatolar sonini kamaytirish imkonini beradi, bu esa mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshiradi.

Raqamli bankingning yana bir maqsadi mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirishdir. Raqamli texnologiyalar yordamida banklar mijozlarga, masalan, mobil ilovalar yoki chatbotlar orqali muloqot qilishning qulayroq va tezroq usullarini taqdim etishi mumkin. Shuningdek, u banklarga shaxsiylashtirilgan xizmatlarni taqdim etish va mijozlarning xatti-harakatlari ma'lumotlarini tahlil qilish imkonini beradi.

Raqamli banking ham bank faoliyati samaradorligini oshirishga yordam beradi. Banklar risklarni boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va pul oqimlarini boshqarishni yaxshilash uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishlari mumkin.

Bundan tashqari, raqamli banking banklarga yangi mijozlarni jalb qilish va mavjudlarini saqlab qolishga yordam beradi. Onlayn xizmatlarning qulayligi va ulardan foydalanish imkoniyati tufayli mijozlar tez va oson o'z hisoblari haqida ma'lumot olishlari, tranzaksiyalarni amalga oshirishlari va o'z mablag'larini nazorat qilishlari mumkin. Bu mijozlarning bankka ishonch darajasini oshiradi va ularni uzoq muddatda saqlab qolishga yordam beradi.

Biroq, raqamli bankning rivojlanishi ham ba'zi xavflarni keltirib chiqaradi. Masalan, bu banklarning kiberhujumlar va firibgarliklarga nisbatan zaifligini oshirishi mumkin. Shuning uchun banklar o'z mijozlari va tizimlari xavfsizligini ta'minlash choralarini ko'rishlari kerak.

Bundan tashqari, raqamli banking an'anaviy bank biznes modelini ham o'zgartirishi mumkin. Bu banklarga jismoniy filiallar va xodimlarni saqlash xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi, bu esa mijozlar uchun xarajatlarni kamaytirishga olib kelishi mumkin. Biroq, bu an'anaviy bank filiallarida ish o'rinlarining qisqarishiga va ish o'rinlarining yo'qolishiga ham olib kelishi mumkin.

Bundan tashqari, raqamli banking banklar va mijozlar o'rtasidagi munosabatlarga ta'sir qilishi mumkin. Bu mijozlarga turli banklar va xizmatlar o'rtasida tez va oson almashish imkonini beradi, bu esa mijozlarning muayyan bankka sodiqligini pasayishiga olib kelishi mumkin. Bunda banklar o'z mijozlarini saqlab qolish uchun yuqori sifatli xizmat ko'rsatish va raqobatbardosh shart-sharoitlarni ta'minlashi kerak.

Shunday qilib, raqamli banking bank sanoati uchun imkoniyatlar va xavflarni taqdim etadi. Bu banklarga mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash, operatsion samaradorlikni oshirish va bozorni kengaytirish imkonini beradi, biroq banklardan o'z mijozlari va tizimlari xavfsizligini ta'minlash hamda o'zgaruvchan raqobat sharoitlariga moslashish choralarini ko'rishni talab qiladi.

Raqamli banking mobil, raqamli, chakana savdo, ma'lumotlar, kanal va texnologiya strategiyalari bo'yicha iste'molchilar va tijorat mijozlari uchun moliyaviy xizmatlardagi innovatsiyalarni qamrab oluvchi sanoatning yetakchi va eng yirik raqamli bank tadbiridir. Raqamli bank - bu onlayn va oflayn bankni o'z ichiga olgan virtual jarayon. Bitta platforma sifatida raqamli bank tizimi iste'molchilar ko'radigan old tomonni, bankirlar o'z serverlari va boshqaruv panellari orqali ko'radigan orqa tomonni va ushbu tugunlarni bog'laydigan o'rta dasturni o'z ichiga olishi kerak. Oxir oqibat, raqamli bank barcha xizmat ko'rsatish platformalarida bank ishining barcha funktsional darajalarini osonlashtirishi kerak. Boshqacha qilib aytganda, u bosh ofis, filial, onlayn xizmat, bank kartalari, bankomatlar va savdo nuqtalari bilan bir xil funktsiyalarga ega bo'lishi kerak.

Raqamli bank kontseptsiyasi 1990-yillarda Internet paydo bo'lgan va onlayn-banking odatiy holga aylangan paytdan boshlanadi. 2000-yillarning boshlarida keng polosali va elektron tijorat tizimlarining takomillashuvi bugungi kunda raqamli bankingning zamonaviy dunyosiga o'xshash narsaga olib keldi. Keyingi o'n yil ichida smartfonlarning ko'payishi bankomatlardan tashqari tranzaksiyalar uchun eshiklarni ochdi. Iste'molchilarning 60% dan ortig'i hozirda o'z smartfonlarini raqamli banking uchun afzal usul sifatida ishlatishadi.

Banklar oldidagi vazifa iste'molchilar tomonidan belgilangan kanallar orqali etkazib beruvchilarni pul bilan bog'laydigan talablarni engillashtirishdir. Ushbu dinamik mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish (CRM) dasturiy ta'minoti orqali ishlab chiqilishi mumkin bo'lgan mijozlar ehtiyojini qondirish asosini tashkil qiladi.

Shu sababli, CRM tizimi raqamli bank tizimiga integratsiya qilinishi kerak, chunki u banklarning o'z mijozlari bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqa qilish vositalarini ta'minlaydi.

Internetning virtual maydonida qulay bo'lganligi sababli, etakchi banklar o'zlarining biznesni rivojlantirish modellarini o'zgartirishga majbur bo'lishadi, chunki onlayn raqobat allaqachon oflaynga qaraganda kuchliroq.

Bank sohasida raqamli transformatsiya uch asosiy bosqichda amalga oshirildi. Birinchidan, 1960-yillarda yangi raqamli kanallar - bankomat tarmoqlari faol rivojlandi. Keyinchalik, 1990-yillarning boshida Internet-banking va mobil banking paydo bo'ldi. Bir necha yil avval boshlangan uchinchi bosqichda yetakchi banklar o'z biznes modellarini o'zgartirishga kirishdilar.

Raqamli texnologiyalarning yangi avlodi keldi: sun'iy intellekt, mashinali o'rganish, katta ma'lumotlar, kontaktsiz to'lovlar (masalan, Android). Pay, Apple Pay, Samsung Pay).

Yuqoridagilardan kelib chiqib, raqamli bank uchun quyidagi ta'rifni berish mumkin. Raqamli banking - bu foydalanuvchilar uchun qulay interfeys va barcha bank mahsulotlariga onlayn kirishni ta'minlovchi dasturiy ta'minot to'plami.

Bank sektorini raqamlashtirish – bu an'anaviy bank xizmatlaridan mijozlarga xizmatlarni yanada qulay, tez va xavfsizroq olish imkonini beruvchi yangi texnologiyalarga o'tish jarayonidir.

Raqamlashtirish jarayonida bank sektorini rivojlantirishning maqsadli vazifalari:

1. Mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish. Raqamlashtirish banklarga onlayn xizmatlar ko'rsatish imkonini beradi, bu esa mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonini soddalashtiradi va kutish vaqtini qisqartiradi.

2. Yangi mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish. Raqamlashtirish banklarga mobil ilovalar, onlayn-banking va mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan boshqa vositalar kabi yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish imkonini beradi.

3. Xarajatlarni kamaytirish. Raqamlashtirish banklarga filiallar va xodimlarni saqlash xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi, bu esa ko'rsatilayotgan xizmatlar narxini pasaytiradi.

4. Xavfsizlikni oshirish. Raqamlashtirish banklarga tranzaksiya xavfsizligini yaxshilash va mijozlarni firibgarlikdan himoya qilish imkonini beradi.

5. Bank faoliyati samaradorligini oshirish. Raqamlashtirish banklarga ko'plab jarayonlarni avtomatlashtirish imkonini beradi, bu esa samaradorlikni oshiradi va xatolar ehtimolini kamaytiradi.

Bank sohasini raqamlashtirish bank sohasini rivojlantirish va mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish uchun zarur qadamdir. Yangi texnologiyalarni faol joriy etayotgan banklar o'z mijozlarini saqlab qolish va yangilarini jalb qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bank sektorini raqamlashtirishni rivojlantirish strategiyasi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Mijozlarning ehtiyojlarini tahlil qilish. Banklar o'z mijozlariga qanday xizmatlar va mahsulotlar kerakligini aniqlash uchun ularning ehtiyojlarini tahlil qilishlari kerak. Bu banklarga mijozlarning ehtiyojlarini qondiradigan samarali raqamli vositalarni yaratishga yordam beradi.

2. Mobil ilovalar va internet-bankingni ishlab chiqish. Mobil ilovalar va internet-banking mijozlarga istalgan vaqtda va istalgan joyda bank xizmatlarini olish imkonini beruvchi asosiy vositalardir. Banklar mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash uchun ushbu vositalarni ishlab chiqishlari kerak.

3. Sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish. Sun'iy intellekt texnologiyalari mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish, ma'lumotlarni tahlil qilish va shaxsiylashtirilgan xizmatlarni taqdim etish uchun ishlatilishi mumkin. Banklar o'zlarining operatsion samaradorligini oshirish uchun ushbu texnologiyalarni joriy etishlari kerak.

4. Xavfsizlikni oshirish. Banklar mijozlar ma'lumotlarini himoya qilish va firibgarlikning oldini olish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanishlari kerak. Bunga biometrik, ikki faktorli autentifikatsiya va boshqa xavfsizlik usullaridan foydalanish kiradi.

5. Kadrlar tayyorlash. Banklar o'z xodimlarini raqamli vositalardan samarali foydalanishlari va mijozlarga xizmat ko'rsatishlari uchun yangi texnologiyalar va ish usullariga o'rgatishlari kerak.

Bank sektorini raqamlashtirish doimiy rivojlanish va takomillashtirishni talab qiladigan uzoq muddatli jarayondir. Raqamlashtirish strategiyasini muvaffaqiyatli amalga oshirgan banklar mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Bank operatsiyalarini amalga oshirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan Siri va Alexa kabi ovoqli yordamchilar so'nggi paytlarda tobora ommalashib bormoqda. Banklar mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonini soddalashtirish va uni yanada samarali qilish uchun ovoqli yordamchilardan foydalanishi mumkin.

Siri ovoqli yordamchi. Bulutli shaxsiy yordamchi va savol-javob tizimi, uning dasturiy ta'minot mijozlari Apple iOS, iPadOS, watchOS, macOS va tvOS tizimlariga kiritilgan. Bu ilova savollarga javob berish va tavsiyalar berish uchun tabiiy tilni qayta ishlashdan foydalanadi. Siri har bir foydalanuvchiga individual ravishda moslashadi, vaqt o'tishi bilan ularning afzalliklarini o'rganadi.

Ovoqli yordamchilar bank sohasida o'z qo'llanilishini topayotgan yana bir texnologiyadir. Ulardan mijozlarga xizmat ko'rsatish jarayonini soddalashtirish, tranzaksiyalarni tezlashtirish va bank xizmatlaridan foydalanish qulayligini oshirish uchun foydalanish mumkin.

Ma'lumotlarni tahlil qilish va mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash uchun sun'iy intellektdan foydalanish. Banklar mijozlar xatti-harakatlarini tahlil qilish va moslashtirilgan xizmatlarni taqdim etish uchun mashinali o'rganish algoritmlaridan foydalanishi mumkin.

Sun'iy intellekt (AI) tijorat banklarida ham o'z qo'llanilishini topmoqda. Bu banklarga jarayonlarni avtomatlashtirish va samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

Misol uchun, AI kredit arizalarini tahlil qilish va kredit berish to'g'risida qaror qabul qilish uchun ishlatilishi mumkin. Shuningdek, u banklarga firibgarlikni aniqlash va yo'qotishlarning oldini olishga yordam beradi.

Tijorat banklarida sun'iy intellektidan foydalanishning bir misoli JP Morgan Chase bo'lib, u Aldan katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish va sarmoyaviy qarorlar qabul qilish uchun foydalanadi.

Biroq, boshqa texnologiyalarda bo'lgani kabi, sun'iy intellektni joriy etish ham katta sarmoya va tajribani talab qiladi. Banklar Alni amalga oshirishga qaror qilishdan oldin ularning ehtiyojlari va imkoniyatlarini baholashlari kerak.

Bank mijozlari orasida tobora ommalashib borayotgan mobil ilovalar ishlab chiqilishini ham ta'kidlash joiz. Mobil ilovalar mijozlarga tez va qulay tarzda tranzaksiyalarni amalga oshirish, balanslarni tekshirish va ularning hisoblari haqida ma'lumot olish imkonini beradi.

Tijorat banklarida mobil ilovalarni ishlab chiqish bank sohasini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Bugungi kunda ko'proq mijozlar o'z mablag'larini boshqarish uchun mobil ilovalardan foydalanishni afzal ko'rmoqda va bu ularni banklar biznesining ajralmas qismiga aylantirmoqda.

Mobil ilovalarni ishlab chiqishdagi asosiy vazifalardan biri mijozlar ma'lumotlari xavfsizligini ta'minlashdan iborat. Buning uchun ikki faktorli autentifikatsiya, biometrik ma'lumotlar va AI texnologiyalari kabi turli texnologiyalar qo'llaniladi.

Bundan tashqari, mijozlar o'z hisob raqamlariga tez va oson kirishlari, operatsiyalarni amalga oshirishlari, bank mahsulot va xizmatlari haqida ma'lumot olishlari uchun mobil ilovalar foydalanuvchilarga qulay va funksional bo'lishi kerak. Shu maqsadda turli funktsiyalardan foydalaniladi, masalan, ovoqli boshqaruv, tavsiya tizimlari va boshqalar.

Bugungi kunda mobil ilovalar tijorat banklari uchun tobora muhim vositaga aylanib, mijozlarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash va bozorda raqobatbardoshlikni oshirish imkonini bermoqda. Sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi banklarga zamonaviy mijozlar ehtiyojlarini qondiradigan tobora innovatsion va qulay mobil ilovalar yaratish imkonini beradi.

Banklar biznes imkoniyatlarini oshirish uchun boshqa onlayn xizmatlar va tizimlar bilan yaqindan hamkorlik qilmoqda. Jumladan, moliya institutlari va riteylerlar o'rtasidagi hamkorlik, moliyaviy xizmatlarni uyali aloqa operatorlari tomonidan taqdim etilayotgan xizmatlar qatoriga integratsiyalash, startap kompaniyalar bilan hamkorlik qilish (masalan, yoqilg'i quyish shoxobchalarida yoqilg'i uchun masofadan to'lovni amalga oshirish) va hokazo.

To'lov tizimi – odamlarga dunyoning istalgan nuqtasida xavfsiz va tezkor elektron to'lovlarni amalga oshirish imkonini beruvchi zamonaviy vositadir. Bu tovar va xizmatlar uchun to'lov jarayonini soddalashtiradi, uni hamma uchun qulayroq va ochiq qiladi.

Zamonaviy dunyoda to'lov tizimlari juda muhim rol o'ynaydi, chunki ular odamlarga vaqt va pulni tejashga yordam beradi. Ularga rahmat, siz onlayn-do'konlarda xaridlarni amalga oshirishingiz, kommunal xizmatlar, transport chiptalari va boshqa ko'p narsalarni to'lashingiz mumkin.

To'lov tizimlari yuqori darajadagi xavfsizlik va ma'lumotlarni himoya qilishni ta'minlaydi, bu ularni ishonchli va foydalanish uchun qulay qiladi. Ular bank kartalari, elektron hamyonlar, mobil to'lovlar va boshqalar kabi turli xil to'lov usullarini taqdim etadilar.

Raqamli to'lovlarning yagona, umumiy qabul qilingan ta'rifi hali mavjud emas, chunki raqamli to'lovlar qisman raqamli, asosan raqamli yoki to'liq raqamli bo'lishi mumkin.

So'nggi o'n yillikka qadar moliya tizimidagi to'lovlar to'g'risidagi ma'lumotlar massivlari bilan operatsiyalar analog texnologiyalar yordamida amalga oshirildi. Ma'lumotlarni analog formatdan raqamli formatga o'tkazish samarali global rivojlanish yo'nalishi hisoblanadi, chunki u xarajatlarni kamaytirish bilan birga xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning salohiyatini sezilarli darajada oshiradi. Raqamli texnologiyalar ikkilik sanoq tizimidan foydalanish asosida analog ma'lumotni raqamli ma'lumotga aylantirish, so'ngra ma'lumotni raqamlidan analogga dekodlash imkonini beradi.

Ba'zi ekspertlarning fikriga ko'ra, raqamli to'lov tizimlari foydalanish asosida ishlaydigan to'lov tizimlarini o'z ichiga olishi kerak elektron pul.

Ushbu tavsif to'lov vositalarining butun doirasini cheklaydi, ulardan foydalangan holda pul o'tkazmalari faqat elektron pul bilan amalga oshirilishi mumkin. Shu bilan birga, ekspert elektron to'lov tizimini hisobga olmagan, unda to'lovlar raqamli formatda qabul qilinadi va mablag'lar o'tkaziladi.

So'nggi bir necha yil ichida zamonaviy elektron vositalar bank xizmatlari bozorini egallab oldi. Elektron pul bilan etakchi to'lov tizimlari Visa, QIWI, Wallet, WebMoney, Yandex.Money. Elektron pul bozorining rivojlanishi Internet va mobil aloqa kanallarining tarqalishi asosida amalga oshirildi.

Elektron to'lov vositasi - bu pul o'tkazmalari operatori mijoziga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, elektron axborot tashuvchilar, shu jumladan to'lov bank kartalari va boshqa elektron texnik vositalardan

foydalangan holda qo'llaniladigan naqd pulsiz to'lovlarning qo'llaniladigan turlari doirasida pul o'tkazmalari uchun buyurtma yaratish, tasdiqlash va uzatish imkoniyatini beradigan imkoniyatdir.

Qisman raqamli to'lov - bu to'lovchi va oluvchi uchinchi tomon agentlari orqali naqd puldan foydalanadi, provayderlar orqa tomonda raqamli bank o'tkazmalarini amalga oshiradilar. Asosan raqamli to'lov shunday bo'lishi mumkin, to'lovchi uni raqamli qabul qiluvchi agentga raqamli shaklda to'lovni boshlaydi, lekin oluvchi to'lovni shu agentdan naqd pulda oladi.

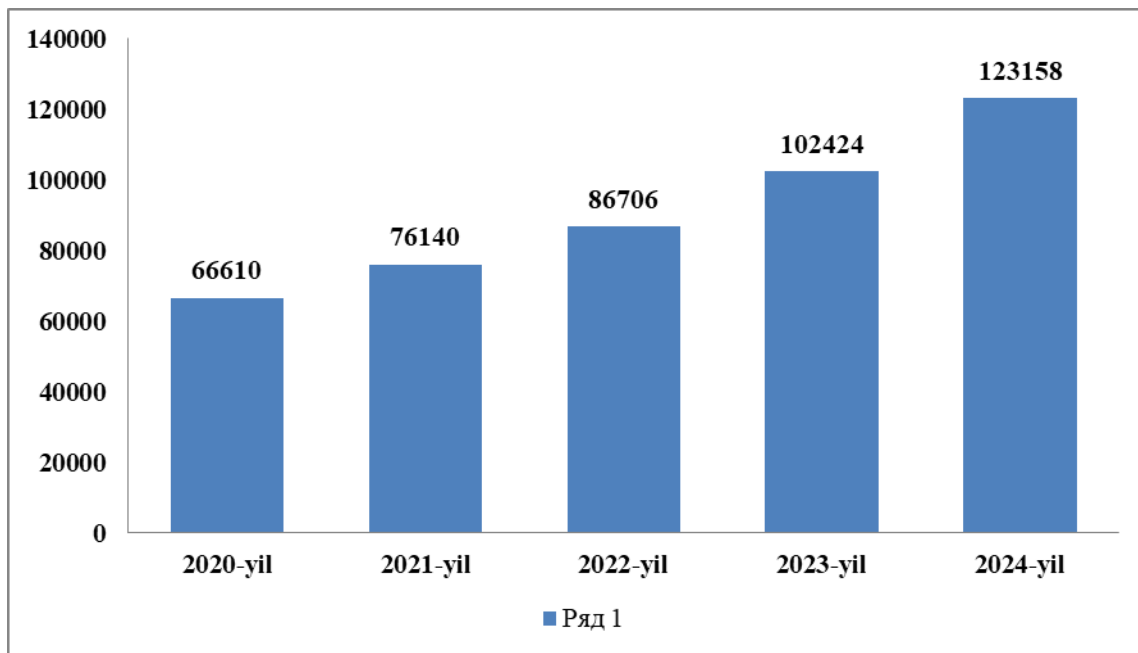
Elektron pul milliy, xorijiy yoki oddiy kriptoalyuta shaklida chiqarilgan va elektron tashuvchilarda yozuvlar shaklida saqlanadigan to'lov vositasidir. Shu bilan birga, zamonaviy pul emitentning an'anaviy pul mablag'lari bilan hisob-kitob qilinishi mumkin bo'lgan majburiyatini aks ettiradi.

Elektron puldan foydalanishning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- ularni chiqarishning arzonligi (elektron pul muomalasi amalda arzon, eskirgan banknot va tangalarni muomaladan olib, yangilarini ishlab chiqarishga hojat yo'q);
 - harakatchanlikning eng yuqori darajasi (elektron pul vazni va hajmining jismoniy xususiyatlari bilan bog'liq emas);
 - jismoniy qayta hisoblash talab qilinmaydi (bu funktsiya saqlash vositasiga yoki to'lov vositasiga o'tkaziladi);
 - elektron tizimlar yordamida to'lov operatsiyalarini amalga oshirish vaqtini soniyalar aniqligi bilan qayd etish mumkin bo'lib, bu munozarali vaziyatlarni aniqlash va yuzaga kelishini mahalliyashtirish, shu jumladan, shubhali operatsiyalar sodir bo'lish vaqtini aniq belgilash jarayonini sezilarli darajada osonlashtiradi;
 - soddalashtirilgan xavfsizlik tizimi (oddiy pulni himoya qilish tartibi bilan solishtirganda, masalan, uni yig'ish paytida);
 - elektron pullarning yuqori darajadagi himoyasi tufayli ular vaqt o'tishi bilan sifat xususiyatlarini yo'qotmaydi.
- Shu bilan birga, elektron pullar bir qator kamchiliklar bilan ajralib turadi. Ulardan eng muhimi, nazorat qiluvchi organning yo'qligi va ularni qo'llash sohasidagi huquqiy masalalarning etarli darajada hal etilmaganligidir. Bundan tashqari, elektron pul, o'zining ko'chma qobiliyatiga qaramay, maxsus texnologiyalar va texnik vositalarsiz, shu jumladan yuqori texnologiyali saqlash va muomala vositalarisiz foydalanilmaydi.

Shunday qilib, yuqoridagilarga asoslanib, ishonch bilan aytishimiz mumkin, raqamli to'lov tizimi raqamli formatda tomonlar o'rtasidagi hisob-kitoblar uchun mas'ul bo'lgan tuzilmadir. Bir tomonda yuridik va jismoniy shaxslar, ikkinchi tomonda turli banklar va boshqa moliyaviy tashkilotlar.

O'zbekiston Respublikasi to'lov tizimining ichki infratuzilmasi elementlari O'zbekiston Respublikasining 01.11.2019 yildagi "To'lovlar va to'lov tizimlari to'g'risida"gi O'RBQ-578-son Qonunida belgilangan, lekin ular ichki infratuzilmaning elementlari hisoblanmaydi. Shunday qilib, Markaziy bankning banklararo to'lov tizimi, kliring markazlari, shuningdek, bank to'lov kartalaridan foydalangan holda hisob-kitoblarni amalga oshirish uchun banklararo to'lov tizimi to'lov tizimining ichki infratuzilmasi elementlari sifatida ko'rib chiqilishi kerak.

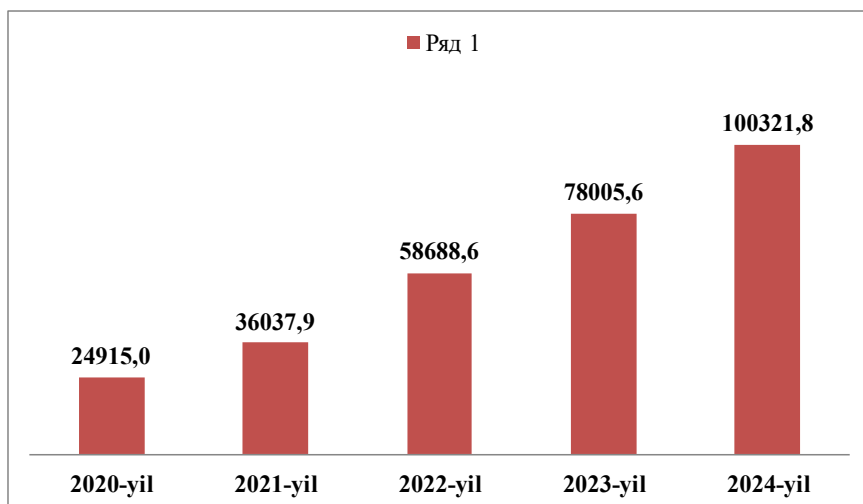
1-rasm. Markaziy bankning hisob-kitob kliring tizimi orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalarning soni. Ming dona. (2020-2024-yillar)¹

1 O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining hisobotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

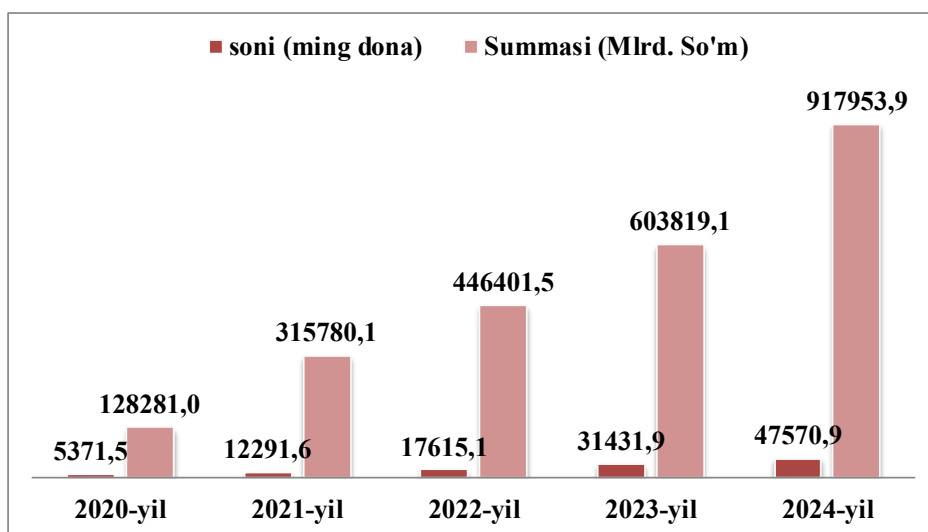
1-rasm ma'lumotlari tahlilidan ko'rishimiz mumkinki, 2020-yil davomida O'zbekiston Markaziy bankining hisob-kitob kliring tizimi orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar 66610 ming bo'lgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2024-yil davomida 123158 mingni tashkil qilgan. Bu Markaziy bankning hisob-kitob kliring tizimi orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar yildan yilga ko'payganligini, 2020-2024 yillar davomida salkam 2 barobarga oshganini ko'rishimiz mumkin.

Quyidagi rasmda O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining hisob-kitob kliring tizimi orqali 2020-2024-yillar daomida amalga oshirilgan tranzaksiyalar summasi keltirib o'tilgan, 2020-yilda bu ko'rsatkich 24915,0 mlrd. So'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2024-yilda esa 100321,8 mlrd. So'mni tashkil qilgan. Bundan ko'rinadiki, 2020-yilga nisbatan 2024-yilda O'zbekiston Markaziy bankining hisob-kitob kliring tizimi orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar summasi 5 barobardan ziyodgaa oshganini bila olamiz.

2-rasm. Markaziy bankning hisob-kitob kliring tizimi orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar summasi. Mlrd. So'm. (2020-2024-yillar)²

3-rasm tahlillaridan ko'rinadiki, O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining Tezkor to'lovlar tizimi orqali 2020-2024-yillar davomida amalga oshirilgan tranzaksiyalar soni hamda summasi keltirib o'tilgan. 2020-yilda Markaziy bankning Tezkor to'lovlar tizimi orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar 5371,5 mingni tashkil qilgan bo'lsa, Markaziy bankning Tezkor to'lovlar tizimi orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar summasi esa, 128281,0 mlrd. So'mni tashkil qilgan. Bu ko'rsatkichlar esa, 2024-yilda mos ravishda, 47570,9 ming donani hamda summasi esa, 917953,9 mlrd sumni tashkil qilgan.

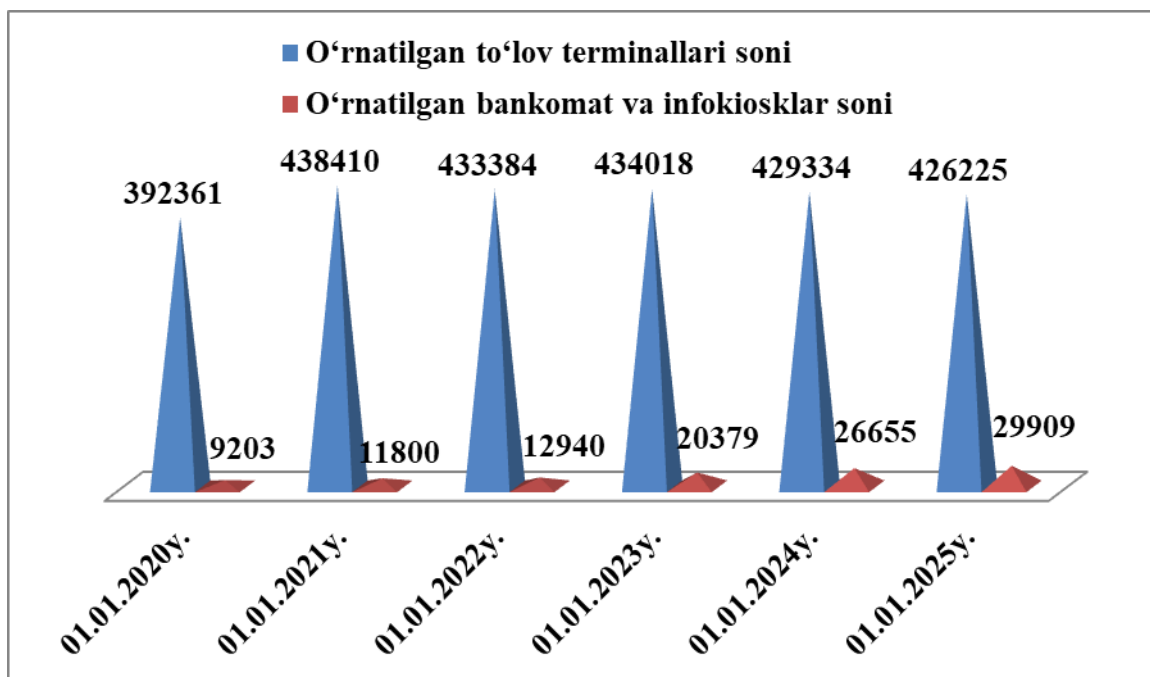
3-rasm. Markaziy bankning Tezkor to'lovlar tizimi orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar³

² O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining hisobotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

³ O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining hisobotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Markaziy bankning banklararo to'lov tizimi barcha to'lov tizimlarining ishlashini ta'minlash uchun asos bo'lgan muhim elektron to'lov tizimidir.

4-rasm. O'zbekistonda o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni (dona) (01.01.2020y.-01.01.2025y.)⁴

4-rasm ma'lumotlarida O'zbekistonda o'rnatilgan to'lov terminallari, bankomatlar va infokiosklar soni keltirib o'tilgan. 2020-yil 1-yanvar holatida o'rnatilgan to'lov terminallari soni 392361 dona bo'lsa, 2025-yil 1-yanvar holatida esa 426225 donani tashkil qilgan. Lekin, 2024-yil 1-yanvar holatida 429334 donani tashkil qilgan. Bu esa, 2025-yil 1-yanvar holatida kamayganini ko'rishimiz mumkin. Bu esa, QR-Online to'lovlar hozirgi kunda kengayib borayotganini ko'rishimiz mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Banklararo to'lovlarni amalga oshirish uchun barcha tijorat banklari uning ishtirokchilari sifatida Markaziy bankning Banklararo to'lov tizimi bilan bog'langan.

Ushbu to'lov tizimida hisob-kitoblar real vaqt rejimida amalga oshiriladi, ya'ni. bir necha soniya ichida va yalpi hisob-kitob tamoyiliga ko'ra, hisob-kitob moliyaviy hujjati olingan paytdan boshlab, tashabbuskorga va oluvchiga natija to'g'risida xabar yuboriladi.

Banklararo to'lov tizimining ishlash tartibi O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan belgilanadi.

Banklararo to'lov tizimida markaziy bankning asosiy axborot markazi va hisob-kitob markazi ishtirok etadi.

Markaziy bankning hisob-kitob markazida vakillik hisobvarag'iga ega bo'lgan banklar va moliya institutlari banklararo to'lov tizimining foydalanuvchilari sifatida chiqishlari mumkin.

O'zbekiston Respublikasi bank tizimi ilg'or xorijiy tajribadan foydalangan holda to'lov xizmatlari sohasiga raqamli texnologiyalarni joriy etish, shuningdek, masofaviy bank xizmatlari ko'lamini kengaytirish va to'lov xizmatlari bozoriga yangi ishtirokchilarning kirib kelishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish orqali bir qator bank xizmatlarini avtomatlashtirish sohasida faol ish olib bormoqda.

Bugungi kunda asosiy e'tibor kontaktsiz to'lovlar tarmog'ini (masalan, QR kodlari, NFC), avtomatlashtirilgan skoring tizimlarini kengaytirish, raqamli identifikatsiya va kredit quvurlaridan keng foydalanish, bank tizimlari va ma'lumotlarining kiberxavfsizligini oshirish, shuningdek, bank sohasiga fintex, raqamli texnologiyalar kabi yangi texnologiyalarni keng joriy etishga qaratilmoqda.

"Humo" dasturi orqali kontaktsiz to'lov texnologiyasini joriy etish orqali aholiga qo'shimcha qulayliklar yaratish maqsadida Pay (NFC tizimi) chakana to'lovlar va bank kartasiz to'lov xizmatlarini ko'rsatish uchun mobil ilovalarga o'rnatilgan xizmat sifatida joriy etildi.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki 2021-yilda innovatsion xizmatlarni yaratish doirasida kompaniyalarga (jumladan, yakka tartibdagi tadbirkorlar va yetkazib berish xizmatlari) NFC tizimidan foydalangan

⁴ O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining hisobotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

holda smartfon orqali to'lovlarni qabul qilish imkoniyatini taqdim etuvchi tap-to-phone texnologiyasini ("Onetouch" savdo nomi) ishga tushirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston – 2030" strategiyasini "Yoshlar va biznesni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida"gi. 2024-yil 21-fevraldagi PF-37-son Farmoniga ilova.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 maydagi "2020- 2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi PF-5992-sonli farmoni.
3. Рахматов Т.С. Вопросы банковских услуг в активизации процесса трансформации банковской деятельности // INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2023: a collection scientific works of the International scientific conference (27th December, 2023) – Chelyabinsk, Russia : "CESS", 2023. Part 24, Issue 1 – 163 p., 157-163 p.
4. Raxmatov T.S. Bank tizimida an'anaviy operatsiyalar orqali tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirish // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, № 00058, mart-aprel, 2022-y.
5. Льготные программы по ипотеке, которые действуют в России. www.duma.gov.ru.
6. https://cbu.uz/oz/press_center/reports/637717/
7. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki yillik hisoboti. 2023 yil.
8. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki yillik hisoboti. 2024 yil.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>